

KRALJEVSKO DRUŠTVO ZA HORTIKULTURU

KAKO DA UZGAJATE SVE I SVAŠTA

ZIA OLAVEJ I LIA LINDERČ

PREVELA
DIJANA RADINOVIĆ

 Laguna

LONDON, NEW YORK, MUNICH,
MELBOURNE, DELHI

Discover more at
www.dk.com

Naslov originala

Zia Allaway, Lia Leendertz
How to grow practically everything

Copyright © 2010 Dorsley Kindersley Limited
Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, Laguna

First published in Great Britain in 2010 by
Dorling Kindersley Limited,
80 Strand, London WC2R 0RL

Zia Olavej i Lia Linderc
KAKO DA UZGAJATE SVE I SVAŠTA

Za izdavača
Dejan Papić

Slog i prelom
Jelena Radojičić

Lektura i korektura
Živana Rašković

Štampa i povez
Slovačka

Tiraž
3000

Izdavač
Laguna, Beograd
Resavska 33
Klub čitalaca: 011/3341-711
www.laguna.rs
e-mail: info@laguna.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ОЛАВЕЈ, Зиа

Kako da uzgajate sve i svašta / Zia Olavej i Lia Linderc ; prevela
Dijana Radinović. - Beograd : Laguna, 2011 (Slovačka). - 448 str. :
fotogr. ; 24 cm

Prevod dela: How to Grow Practically Everything / Zia Allaway, Lia
Leendertz. - Na vrhu nasl. str.: Kraljevsko društvo za hortikulturu. -
Tekst štampan višestubačno. - Tiraž 3.000. - Registar.

ISBN 978-86-521-0788-9

635.9
712.27

1. Линдерц, Лиа [аутор]
а) Баштованство б) Вртови - Уређење
COBISS.SR-ID 185174284

Predgovor

Lako je uzgajati biljke ako znate kako. Većina biljaka lepo napreduje uz samo malu pomoć, i ne morate da budete stručnjak da posejete seme i napravite leje prepune cveća i povrća, ili da posadite cveće u saksije da uneste boje u svoje dvorište. Pratite ova korak po korak uputstva da uzgajate sve što vam srce poželi, od malenog voćnjaka do leja prepunih ukusnog krto-lastog povrća. Da bismo vam sasvim olakšali, u knjigu smo uneli mnoštvo praktičnih saveta kako da vam biljke uspevaju. A ako vam je potrebna inspiracija da izaberete biljku za neko naročito mesto ili u posebnu svrhu, pogledajte u odeljke *Predlozi*, gde vam se nude brojni predlozi.

Knjiga je podeljena u osam poglavlja. Prvo je uvod, osnovne informacije o biljkama i zemljištu, što je dobro polazište za početnike, pre nego što počnu da planiraju baštu ili da sade. U poglavljima koja slede nudimo vam bezbroj ideja za razne delove vaše bašte, voćnjaka, povrtnjaka, kao i za vašu kuću. Tu je i poglavlje o vodenim i prirodnim vrtovima. Prelistajte da vidite šta vam se dopada, pa pogledajte kratak prikaz da vidite koliko neki projekat iziskuje vremena, i koje će vam biljke i alat biti potrebni. Na kraju vam nudimo savete o negovanju i održavanju bašte, kao i o suzbijanju štetočina i bolesti, čime stičete sva znanja neophodna da napravite prelepu, bujnu baštu.

Zia Olavej

Zia Olavej

Lia Linder

Lia Linder

Sadržaj

OSNOVE BAŠTOVANSTVA	8
Odredite vrste biljaka	10
Kako se biljke razmnožavaju i rastu	12
Upoznajte zemljište	14
Odaberite stil bašte	16
Isplanirajte gde šta sadite	18
Spremite se za sadnju	20
Neophodni pribor	22
Sezonski kalendar radova	24
PREKRASNE LEJE	26
Napravite novu leju	28
Napravite ukrasni ivičnjak	32
Zasadite prolećnu leju	34
Napravite senovitu leju sa žbunjem	36
Predlozi: Prolećne lukovice	38
Posadite prolećne lukovice	40
Boje ranog leta	42
Gajite ljubitelje kiselog tla	44
Posadite plamenu leju	46

Predlozi: Mirisne biljke	48	Predlozi: Dramatične georgine	88	Posadite mirisne ljiljane	124
Mirisna leja	50	Moderna mešovita sadnja	90	Saksije u seoskom stilu	126
Leja s ukrasnom travom	52	Moderni ružičnjak	92	Egzotične kombinacije	128
Napravite porodičnu baštu	54	Jesenja leja	94	Napravite letnju viseću košaricu	130
Napravite senoviti kamenjar	56	Predlozi: Bobice kao dragulji	96	Predlozi: Biljke za letnje košarice	132
Predlozi: Biljke za suva, senovita mesta	58	Jednostavni topijar	98	Nepotrebni predmeti kao saksije	134
Tropsko utočište	60	Živopisna zimska leja	100	Gajite sukulente i alpsko bilje	136
Posadite bambus golog korena	62	MAŠTOVITE SAKSIJE	102	Posadite mini-ruže	138
Posejte suncokret i jednogodišnje biljke	64	Odaberite posude	104	Biljke u modernim saksijama	140
Tradicionalni seoski vrt	66	Živopisne saksije s prolećnim lukovicama	106	Predlozi: Moderne posude	142
Predlozi: Biljke za seoski vrt	68	Posejte letnje cveće	108	Bambus u žardinjeri	144
Vrt u prerijskom stilu	70	Kako se sadi u saksijama	110	Maštoviti topijari u saksijama	146
Cveće za rezanje i sušenje	72	Predlozi: Sigurna setva	112	Saksije jesenjih boja	148
Izražene leje	74	Prolećni šeboji	114	Zimzeleno žbunje	150
Pošljunčane bašte	76	Trava iz semena	115	Predlozi: Žbunaste biljke u saksijama	152
Predlozi: Mediteranske biljke	78	Kopljaste biljke	116	Dvorište sa izdignutim lejama	154
Sadnja uz živicu	80	Puzavice u posudama	118	Zimska viseća košarica	156
Leja laka za održavanje	82	Uzgajajte kontejnerske sadnice	120	Višegodišnje božićno drveće	158
Dizajn s gabionima	84	Predlozi: Biljke za senovita mesta	122	Saksije sa živopisnim hostama	160
Gajite georgine i kanu	86			Zimsko prozorsko sanduče	162

Predlozi: Biljke za zimsko dvorište 164

Unesite element visine 166

Ukрасite baštenski sto 168

Ozelenite krovnu terasu 170

Upletite lovor 172

STRUKTURNI ELEMENTI 174

Odaberite drvo 176

Kako se sadi drveće 178

Gajite drvenastu paprat 180

Drvo s više stabala 182

Predlozi: Drveće za mali prostor 184

Napravite tunel od zlatne kiše 186

Uzgajajte drvo iz semena 188

Gajite ukrasnu trešnju 190

Posadite neformalnu živicu 192

Predlozi: Biljke za živicu 194

Posadite formalnu živicu 196

Živica od mirisne lavande 198

Mediterranske zidne saksije 200

Šahovska tabla od zelenila 202

Predlozi: Biljke za šupljine 204

Postavite travni tepih 206

Podignite travnjak iz semena 208

Posadite prolećne lukovice na travnjaku 210

Kako se sade puzavice 212

Predlozi: Pavit 214

Napravite obelisk za puzavice 216

Posadite pavit 219

Gajite ukrasne lozice 220

Napravite luk od ruža 222

Predlozi: Puzavice za lukove 224

Posadite glicinije 226

Uzgajajte mirisnu grahoricu 228

Orežite granje da obojite zimski vrt 230

Upletite živi zaslon 232

Posadite zidno grmlje 234

Predlozi: Ukrasne rese 236

Unesite puzavicama boju u zimski vrt 238

Napravite patuljasti grm 240

Odaberite patuljaste četinare 242

Šareni vrt tokom cele godine 244

VOĆE I POVRĆE 246

Posejte pasulj i boraniju 248

Napravite bašticu u dvorištu 250

Posadite krompir 252

Napravite izdignutu leju 254

Krtolasto povrće za izdignute leje 256

Predlozi: Raznovrsne izdignute leje 258

Posadite povrće u saksije 260

Lisnato povrće 262

Povrće u zimu 264

Jestive klice 266

Predlozi: Jestivo cveće 268

Posadite crni i beli luk 270

Paradajz u vrećama za uzgoj 272

Gajite grašak 274

Slatka bundeva 276

Predlozi: Tikve i bundeve 278

Posejte čili papričice 280

Gajite pečurke kod kuće 281

Kukuruz šećerac i bob 282

Povrtnjak u prozorskom sandučetu 284

Sami gajite salatu 286

Predlozi: Razne salate 288

Jagode u saksiji 290

Maline i kupine 292

Gajite supervoće 294

Voćnjak na malom prostoru 296

Predlozi: Voće u saksijama 298

Rabarbara i borovnice 300

Orijentalno začinsko bilje 302

Gajite agrume 304

Jezgrasti plodovi iz bašte 306

Napravite parter sa začinskim biljem 308

Predlozi: Začinsko i aromatično bilje 310

Začinsko bilje i paradajz u košarici 312

Napravite ostrvce sa začinskim biljem 314

Gajite smokve i breskve 316

Usmeravanje drveća 318

Posadite maleni voćnjak 320

PRIRODNI VRT 322

Napravite jezerce za životinje 324

Ozelenite jezerce 327

Napravite ribnjak 328

Napravite močvarni vrt 330

Predlozi: Močvarne biljke 332

Močvarne biljke u saksiji 334

Bujna obala potočića 336

Napravite jezerce u buretu 338

Napravite bazenčić s lokvanjima 340

Predlozi: Lokvanji 342

Napravite fontanu od čupa 344

Posadite drveće za ptice 346

Zasejte cvetnu poljanu 348

Posadite leju za pčele 350

Predlozi: Biljke koje privlače insekte 352

Napravite dom za životinje 354

Napravite zeleni krov 356

Pravite baštenski kompost 358

Kako se pravi lisnjača 360

Kućice za pčele i ptice 362

SOBNE BILJKE 364

Dramatični amarilis 366

Grupišite sobne biljke 368

Napravite sobnu viseću košaricu 370

Predlozi: Orhideje 372

Kako se uzgajaju egzotične orhideje 374

Ukрасite prostor orhidejama 376

Cvetovi u zimu 378

Sobne biljke kao fokusne tačke 380

Predlozi: Biljke koje vole senku 382

Sobne cvetnice 384

Gajite sobnu paprat 386

Napravite zbirku kaktusa 388

Predlozi: Stanari pustinje 390

Celogodišnja nega božićnih zvezda 392

Podstaknite biljke da cvetaju 394

Gajite srebrne begonije 396

Predlozi: Zimsko cveće 398

NEGA BILJAKA 400

Suzbijanje korova 402

Prihranjivanje biljaka 404

Načini zalivanja 406

Zaštita od mraza 408

Saveti za orezivanje 410

Kako se orezuje žbunje 412

Orezivanje paviti i ruža 414

Vegetativno razmnožavanje 416

Negovanje travnjaka 422

Suzbijanje štetočina 424

Prevenција i lečenje bolesti 430

Indeks 434

Zasluge 446

Osnove baštovanstva

Istražite svet biljaka i cveća da saznate kako rastu i kako se najbolje neguju. Potom naučite nešto više o tipovima i položaju zemljišta da biste posadili biljke kojima odgovaraju uslovi u vašoj bašti. Kad ste sakupili sva ta saznanja, zabava može da počne: nabavite alat, odaberite stil, osmislite plan sadnje pa počnite da birate biljke i seme. Na kraju, proučite sezonski kalendar na stranama 24 i 25 da vidite kad se šta radi u bašti.

Određivanje vrsta biljaka

Vaša bašta nema dovoljno boje ili strukture ili bi lepše izgledala da je upadljivija i trajnija? Različite vrste biljaka imaju različite uloge, i bašta će vam biti preko cele godine lepa ako naučite šta vam koja biljka donosi.

1 JEDNOGODIŠNJE BILJKE

Ove biljke proključaju, odrastu, procvetaju, daju seme i svenu sve u toku jedne godine. Upadljive su, živih su boja i kratkog veka, ali one otpornije mogu same da se zaseju i niknu i sledeće godine.

2 DVOGODIŠNJE BILJKE

Kao i jednogodišnje, i ove su biljke kratkog veka, s tim što žive dve godine: u prvoj rastu, a u drugoj cvetaju. I one se takođe koriste za rasad.

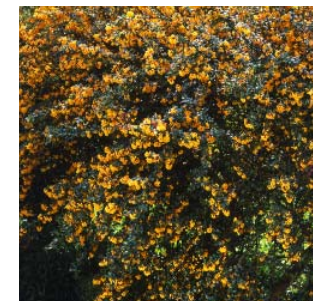
3 VIŠEGODIŠNJE BILJKE

Višegodišnje biljke, ili perene, okosnica su cvetne bašte jer cvetaju i listaju iz godine u godinu. Većina ih zimi svene, ali s proleća ponovo olistaju.

4 TRAVE

Neke ukrasne trave su zimzelene pa zadržavaju lišće tokom cele godine, dok druge zimi svenu, mada i tad mogu lepo da izgledaju. Trave u bašti stvaraju utisak kretanja i svetlosti.

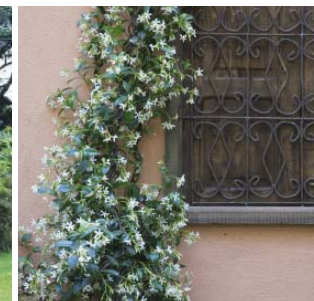
5 ŽBUNJE I ŽIVICA

Listopadne ili zimzelene, ove biljke predstavljaju kostur bašte. Žbunje je drvenasto te je stalni element bašte. Brojno žbunje daje prelepe cvetove i jesenje bobice.

6 DRVEĆE

Da biste imali privatnost, zaklon i osećaj trajnosti, posadite drvo. Zimzeleno drveće daje vašoj bašti kolorit tokom cele godine, dok vam listopadno donosi prolećni behar, boje jesenjeg lišća i zimski obris.

7 PUZAVICE

Pružajući se preko zidova i rešetaka, puzavice ublažavaju oštre linije u prostoru. Možete ih uzgajati i kraj drveća i žbunja. Mnoge puzavice daju divne cvetove, a poneke su i mirisne.

8 VODENE BILJKE

Ako imate jezerce u vrtu, na raspolaganju vam je širok izbor biljaka, od obodnih sa ukrasnim lišćem i cvećem što bujaju u plitkoj vodi, do spektakularnih podvodnih biljaka poput lokvanja.

Kako biljke rastu

Jedno od zadovoljstava koje vam pruža baštovanstvo jeste i prilika da posmatrate prirodu na delu. Čim posadite biljku u zemlju, ciklus rasta i razmnožavanja započinje. Naučite šta je biljkama potrebno da porastu snažne i zdrave, i pomozite im da se pokažu u najboljem ruhu.

Osnovne potrebe

Da bi napredovale, biljkama su potrebni voda, vazduh, hranljive materije i svetlost, a kada ih posadite, biljke zavise od vas da im ih pružite. Zapostavite ih u ovoj fazi, i mala je verovatnoća da će opstati.

POTREBA ZA SVETLOŠĆU

Kroz proces fotosinteze biljke iz sunčeve svetlosti stvaraju energiju, a napreduju samo ako dobiju onoliko svetlosti koliko im je potrebno. Biljke su se kroz evoluciju prilagodile različitim uslovima, pa neke vole senovita mesta, a druge osunčana. One će vam takođe naznačiti kakve uslove vole – biljke sa sitnim, dlakavim ili sivim lišćem poput lavande vole sunce, a one sa velikim, tamno-zelenim lišćem uspevaju u hladu. Kad birate biljke, raspitajte se kakve uslove vole i zasadite ih na odgovarajućem mestu. Mladice su naročito osetljive na manjak svetlosti i teško će se primiti ako im korov zaklanja sunce. Stoga vodite računa da, dok rastu, oko njih nema biljaka sa kojima će se nadmetati za svetlost.

REDOVNO ZALIVANJE

Dok su mlade, sve biljke je neophodno redovno zalivati jer im korenov sistem nije dovoljno razvijen da bi tražio vodu ukoliko ne dospe pravo do njega. Možete da podstaknete biljke da puste dubok koren tako što ćete ih zalivati povremeno ali obilno, celom kantom vode. Voda tako prodire duboko u zemlju, a korenje se pruža da je upije.

KVALITET ZEMLJIŠTA

Biljke vole da puste korenje u vazdušastu, vlažnu zemlju, a opet vodopropusnu. Da biste postigli te idealne uslove, pre sadnje dobro nađubrite zemlju organskim đubrivom kao što je pregoreli stajnjak ili istrošeni kompost za gljive (vidi str. 14–15), a na proleće je zaspite debelim slojem đubriva. Gliste će ga povući ispod površine, pa će se kvalitet zemlje, njena vodopropusnost i vodni kapacitet, tako postepeno popraviti. Zemljište će imati dovoljno vlage i hranljivih materija neophodnih da seme proklija, a korenje se razgrana.

1 Suncokret baš voli da se sunča, pa cvet celog dana okreće ka suncu. 2 Gliste luče sluz koja vezuje čestice zemljišta i tako mu popravljaju strukturu. 3 Redovno zalivajte mladice kako bi razvile jak koren.

^Gladno korenje

Deo korena uz sam vršak prekriven je sićušnim dlačicama koje iz zemlje upijaju hranljive materije rastvorene u vodi. Pazite da ih ne oštetite.

HRANA ZA DUŠU

Biljke se hrane preko korena, tako što iz zemlje upijaju minerale rastvorene u vodi. Korenje se stalno pruža u potrazi za novim predelima i tako tvori razgranatu podzemnu mrežu. Ako jedan deo korena odumre ili se osuši, drugi može da snabdeva biljku kako bi opstala. U prirodnom okruženju biljke će se prilagoditi zemljištu i količini hranljivih sastojaka u njemu. U bujnoj bašti gde biljke rastu gusto zbijene morate redovno da đubrite zemlju mineralnim i prirodnim đubrivom poput pregorelog stajnjaka, da bi biljke imale dovoljno hranljivih materija.

Organsko đubrivo je pravi izbor za leje pošto sporo otpušta hranljive materije i tako hrani biljke cele sezone, a ne šteti korisnim organizmima u zemlji. Biljke možete da prihranjujete i direktno, preko lišća. Ako biljka nema dovoljno elemenata u tragovima, kao što su to mangan i gvožđe, brzo ćete je oporaviti ako je naprskate mineralnim đubrivom. Naprskajte ga na pozadinu lista, gde ga biljka lakše upija.

Kako se biljke razmnožavaju

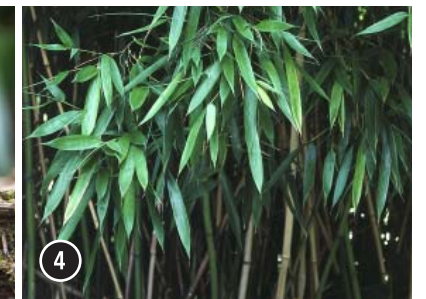
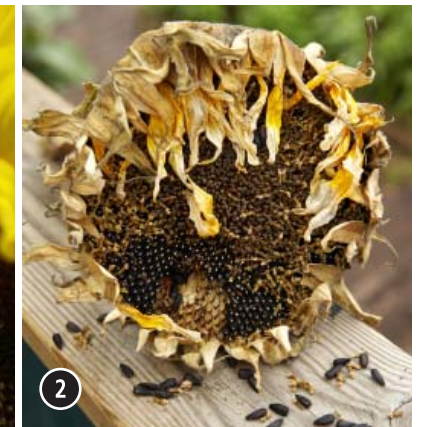
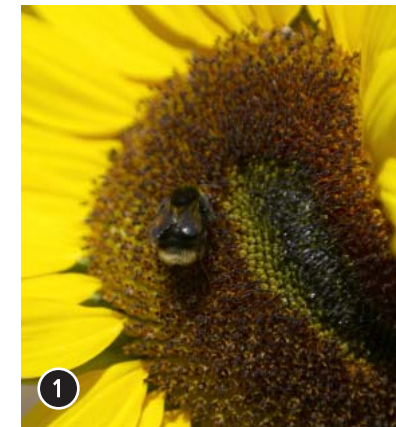
Sve biljke su sazdane tako da obezbede sopstveni opstanak ili opstanak sledećeg naraštaja, samo što to ne rade sve na isti način. Jedne stvaraju velike količine semena, a druge se vegetativno množe, šireći korenje kroz tlo.

STVARANJE SEMENA

Biljke sa šarenim cvećem punim nektara privlače insekte, koji tako prenose polen sa cveta na cvet. Biljka se na taj način oprašuje, dolazi do oplodnje i iz cveta nastaje seme. Prednost generativnog razmnožavanja jeste u tome što svaka mladica ima malo drugačiji genotip, pa kad zavladaju teški uslovi, samo najjače opstaju i razmnožavaju se, čime se ojačava vrsta.

PUŠTANJE KORENA

Mnoge puzavice i povijuše izbacuju iznad površine duge vreže koje puštaju koren čim se nađu u dodiru s tlom. Jedne biljke formiraju rizome i postepeno se šire, a druge iz dugog korenja puštaju izbojke. Mana vegetativnog razmnožavanja jeste to što stvorena populacija nije toliko raznovrsna, pa je osetljivija na promenu uslova. Iz tog razloga biljke koje se vegetativno razmnožavaju ipak cvetaju i daju seme, za svaki slučaj.

1 Insekti poput pčela prenose polen s biljke na biljku i tako ih oprašuju. 2 Kad polen padne na vrh tučka, dolazi do oplodnje i tako nastaje seme. 3 Vreže drača, divlje kupine, puštaju koren čim padnu na tlo, i tako nastaje nova biljka. 4 Bambus pušta dugo podzemno korenje, stolone, na kojima se stvaraju izdanci nove biljke.